

JEOLOJİK MİRAS ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ

“Ulusal ve Uluslararası Görünürlük İçin Türkiye’nin En Önemli 100 Jeolojik Mirası ve Anahtar Jeolojik Alanlarının Belirlenmesi Çalıştayı” 14 Mart 2024 günü, MTA Kültür Merkezi Sadrettin Alban Salonu’nda, 210 doğaseverin katılımı ile coşku içinde gerçekleştirildi. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu (UTMK), Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA), Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü (TVK), TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası (JMO) ve Jeolojik Mirası Koruma Derneği (JEMİRKO) tarafından ortaklaşa düzenlenen çalıştayın katılımcıları üniversite, kamu, özel sektörden başta jeoloji mühendisleri olmak üzere harita mühendisleri, coğrafyacılara, mimarlar, şehir plancıları, peyzaj mimarları, öğretmenler, maden mühendisleri ve profesyonel turist rehberleri idi. Türkiye’nin uzak yakın çeşitli illerinden gelen doğaseverlerin çalıştaya gösterdikleri büyük ilgi, jeolojik mirasa verilen değer kadar, düzenleyici kuruluşlara güven ile birlikte jeolojik koruma alanındaki boşluğu göstermiş, açılış konuşmalarında ve bireysel değerlendirmelerde bu husus dile getirilmiştir.

Türkiye’nin zengin jeolojik çeşitliliği ve büyük jeolojik mirası, bir milyar yıla yaklaşan uzun jeolojik geçmişinin sonucudur. Ülkedeki bu jeolojik zenginlik ve uzun geçmiş, kıtalar ile mukayese edilebilecek düzeydedir. Enginleri ve yükselteleri oluşturan kayaların içinde eski kıtaların ve okyanusların kalıntıları bulunduğu gibi, çok sayıda dağ oluşumlarının izleri de yer almaktadır. Bu uzun jeolojik süreçte karalarda ve sularda çok geniş canlı yaşamı doğmuş ve yok olmuştur, kalıntılarını fosiller olarak görüyoruz. Son beş altı milyon yıllık yakın geçmişte ise ülkemizin bugünkü morfolojik iskeleti şekillenmiş, endüstriyel hammaddeleri, volkanik dağları, mağaraları, kanyonları, kısaca bütün yeryüzü şekilleri ortaya çıkmıştır. Yerbilimcilerin uzun araştırmalarıyla ortaya koyduğu ülkemizin bu muhteşem jeolojik mirası, yerel yönetimler ve vatandaşlarımızca da fark edilmeli, korunmalı, jeoturizm ve jeopark konusu edilerek kalkınmada yararlanılmalıdır. Jeolojik miras, yok olduğunda bir daha asla yerine konulamayan doğal zenginliklerdir. Yerkürenin geçmişini ortaya koymasının yanında doğal afetleri tanıma, iklim değişikliğine uyum gibi küresel sorunlara cevaplar taşımakta, bu yüzden UNESCO ve diğer uluslararası kurumlar tarafından desteklenmektedir. Uluslararası Yerbilimleri Birliği (IUGS) “Dünyanın En Önemli 100 Jeositi Listesi” projesini başlatmış, Kapadokya ve Pamukkale’nin içinde olduğu birinci grubu 2022’de ilan etmiş, ikinci yüzlük liste bu yıl Ağustos ayında açıklanacaktır. Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), “Uluslararası Anahtar Jeolojik Alanlar”ı seçmek ve ortaya çıkacak yerleri dünyaya tanıtmak için başvuru ölçütlerini tamamlanmak üzeredir. Türkiye adı geçen uluslararası projelere uzak kalamayacağını bu çalıştay ile göstermiştir. Çabalar ve varılmak istenen sonuç, dünyanın bu önemli projelerinin parçası olmaktır. Çalıştayda ülkemizin önde gelen jeolojik zenginlikleri, “jeolojik miras” ve “anahtar jeolojik alan” olarak seçilmiş ve tercih sırasına konulmuştur. Listelerde yer alma şartı uluslararası yayınlara ve tezlere konu olmalarıdır. Anahtar Jeolojik Alanlar ile Jeolojik Miraslar birbirlerinin alternatifi değil, farklı projelere adaylık şartları gözetilerek belirlenmiştir. Yeni alanların listeye eklenmesi için çalışmalar sürdürülmelidir.

Çalıştayda listelerin ortaya çıkışını takiben yapılan değerlendirmeler iki husus üzerinde yoğunlaşmış olup ilgililere çağrı nitindedir. Birincisi dar alanlardan başlayarak, kasaba, ilçe, il ve ülke düzeyinde jeolojik miras envanterlerinin ilgili kamu kuruluşları, meslek örgütleri ve sivil toplum desteği ile güvenilir şekilde ortaya çıkarılmasıdır. İkincisi ve önceki kadar değerli olan jeolojik mirasların tescili ve korunması için yerel yönetimlerin katkıları ile gerekli önlemlerin alınması ve bu konuda gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasıdır. Doğa, tek tek fertlerin ve ilgili bütün tarafların katkıları korunur, korundukça da geleceğe güvenimiz artacaktır. Kamuoyuna saygı ile duyurulur.

Ek. Türkiye’nin “önem sırasına göre” Jeolojik Miras yerleri ve Anahtar Jeolojik Alan listeleri

TÜRKİYE'NİN EN ÖNEMLİ JEOLJİK MİRASLARI / JEOSİTLERİ LİSTESİ VE SIRALAMASI

	JEOSİTLER / JEOLJİK MİRAS – GENEL SIRALAMA	
1	Kapadokya ve yer şekilleri, Nevşehir, Aksaray, Niğde	
2	Pamukkale, Denizli	
3	Nemrut Kalderası, Bitlis	
4	Salda Gölü, Burdur	
5	Lületaşı ve yatakları, Eskişehir	
6	Meke Maarı, Karapınar- Konya	
7	Kula insan ayak izleri, Manisa	
8	Oltu Taşı ve yatakları, Erzurum	
9	Denizli travertenleri ve Homo erectus bulgusu	
10	Çamlıdere (Ankara) silisleşmiş ağaçları	
11	Ihlara vadisi, Aksaray	
12	Kızılcahamam Güvem bazalt sütunları, Ankara	
13	Nallıhan K-Pg sınırı fosilli kıyı kumtaşları, Ankara, Bolu	
14	Tuzluca Gökkuşuğu kayaları ve Tuz Mağarası, Iğdır	
15	Kleopatra Plajı oolitleri, Muğla	
16	Kekova batık kenti, Antalya	
17	Patara kumsal kumulları, Muğla	
18	Spildağ yastık lavları, Manisa	
19	Güvem Beşkonaklar balık ve yaprak fosilleri, Ankara	
20	Karaca Mağarası, Gümüşhane	
21	Balıca Mağarası, Tokat	
22	Dev memeli Baluchatherium ve yatakları, Çankırı	
23	Yenikapı Holosen kesiti, antik liman ve ayak izleri, İstanbul	
24	Derik Prekambriyen andezitleri (en eski volkanitler), Mardin	
25	Cennet-Cehennem çöküntü dolinleri, Mersin	
26	Köserelik-Bağlum Ammonitiko rosso fasiyesi, Ankara	
27	Dim Mağarası, Alanya, Antalya	
28	Valla Kanyonu, Kastamonu	
29	Menderes masifi Çine Yatağan Kor Kompleksi, Muğla, Aydın	
30	Altınbeşik Mağarası, Antalya	
31	Sofular mağarası, Zonguldak	
32	Çayraz formasyonu (Eosen) ve nummulit mezarlığı	
33	Uludağ; mineral ve maden yatakları ile buzul şekilleri, Bursa	
34	Ulubey Kanyonu, Uşak	
35	Messiniyen Tuzluluk Krizi Jipsleri, Adana	
36	Hazro Antiklinali, Hazro- Diyarbakır	

37	Kazdağı Masifi, Çanakkale, Balıkesir
38	Paşalar Memeli Fosil Yatağı, Bursa
39	Munzur Vadisi, Tunceli
40	Gondvana Hırnasiyen Buzul Çökelleri, Sarız, Kayseri
41	Neotetis adayayı volkanitleri-Yemişliköy (Hisarköy ve Çambu koyu), Kastamonu
42	Tuz Gölü, İç Anadolu, Ankara, Konya
43	Saklıkent Kanyonu, Muğla
44	Güzelcehisar Üst Kretase sütun yapıları, Bartın
45	Karasal Pleyistosen istifi, Muş, Bitlis
46	Çanakkale boğazı, Çanakkale
47	Vanadokya-Başkale yerçekilleri, Van
48	Van Gölü ve mikrobiyolitleri
49	Obsidyen yatakları: Göllüdağ, Sarıkamış, Adilcevaz, Bingöl, Rize (Çağırnkaya)
50	Göksu deltası, Mersin
51	Bafa Gölü, Aydın, Muğla
52	Horma Kanyonu, Kastamonu
53	Yedigöller milli parkı ve Heyelan gölleri, Bolu
54	Olimpos'un sönmeyen alevi, Çıralı, Antalya
55	Sinop Pleyistosen plaj kayaları
56	Tavas Oligo-Miyosen Molası, Denizli
57	Akdeniz Yalı Taşları, İskenderun
58	Alanya eklojitleri, Antalya
59	Küfeki taşı (İstanbul'un Miras taşı)
60	Aşağı Gökdere Ammonitico-Rosso fasiyesi, Gümüşhane
61	Seben Hocaş Silisleşmiş ağaç fosilleri, Bolu
62	Orta Sakarya, İzmir-Ankara-Erzincan Kenet Kuşağı
63	Karanlık Kanyon, Kemaliye, Erzincan
64	İstanbul boğazı
65	Dupnisa Mağarası, Kırklareli
66	Dursunlu Memeli Fosil Yatağı, Akşehir, Konya
67	Şile eolinitleri, İstanbul
68	KAF İsmetpaşa Tren İstasyonunda Krip
69	Vitesliçeşme yastık lavları, Kırıklale
70	Gölcük Maarı, Isparta
71	Van Gölü taraçaları ve deformasyon yapıları
72	Altınboynuz, Haliç, İstanbul
73	Antik mermer ocakları (Kuşini, Belevi, Selçuk, Marmara adası, İscehisar)

74	Büyük Menderes deltası
75	Çankırı Tuz Mağarası
76	Kızkumu kıyı oku, Muğla
77	Antik maden ocakları (Keban, Gümüşhane, Küre, Demirköy)
78	Emet Borat yatakları, Kütahya
79	Mazıdağ Mesozoyik fosfat yatakları, Mardin
80	Kızılırmak ve deltası, Samsun
81	Tortum şelalesi, Erzurum
82	Balya antik maden işletmesi, Balıkesir
83	Gökçeada Silisleşmiş ağaç fosilleri
84	Ayvaini Mağarası, Nilüfer Bursa
85	Erzurum-Oltu yolu gökkuşağı kayaları
86	Granit Sütunları, Kestenbol- Çanakkale
87	Manavgat Nehri ve Şelalesi, Antalya
88	Hereke Pudingleri (Triyas), Kocaeli
89	Çayırli demir yatağı (Kontakt metamorfizma)
90	Gökçeada Yıldız Koyu doğal heykelleri
91	Cilo Dağları buzul gölleri, Hakkâri
92	Köprülü Kanyon, Antalya
93	Çukurova kaliş ve kireç kabukları, Adana
94	Dipsiz Göl Jura Ağaç fosilleri
95	Hasanlar köyü dev eksfoliasyonları
96	Lefke Taşı; Osmaneli'ndeki eski taş ocakları (Miras taşı), Bilecik
97	Ilgarini Mağarası, Kastamonu
98	Tarihi Bazda taş ocakları, Urfa
99	Alıdamı ve Hakimhan Rudist yığılımları, Adıyaman, Malatya
100	Aygör Maarı ve Gölü, Süphan Dağı eteği, Van
101	Tombolo (Sinop, Erdek, Kefken)
102	Üst Devoniyen-Alt Karbonifer Yaşlı Tefra (K-Bentonit) Seviyeleri, KB Türkiye, Bartın
103	Avanos Kızılırmak taraçaları, Nevşehir
104	Sinap tepe ve Kayıncak tepe Memeli Fosil Yatağı
105	Cendere antiklinali, Adıyaman
106	Levent vadisi ve mağaraları, Malatya
107	Seyhan-Ceyhan Deltası, Adana
108	Kilop hardground ve Neptüniyen daykları, Gümüşhane
109	Antalya travertenleri
110	İznik Gölü, Bursa
111	Elmalı polyesi, Antalya

112	Manisa fay aynası
113	Olistostrom (Nallıhan, Çördük, Elmadağ)
114	Ekonomik Linyit yatakları (Soma, Çayırhan, Elbistan, Yatağan)
115	Gediz deltası, İzmir
116	Çal Mağarası, Trabzon
117	Beşkonak-Selge Taş Ormanı Köprüçay Havzası, Antalya
118	Çavuşlar obsidiyen atölyesi, Bingöl
119	Kaya mezarları Güldere vadisi, Karaman
120	Doğal afet nedeniyle yer değiştiren kent: Palu-Elazığ
121	Ece koyu (Saros Körfezi) ideal türbidit istifi, Çanakkale
122	Mucur çarpma krateri parçaları, Kırşehir
123	Acıgöl ve Kalecitepe Maarı, Nevşehir
124	Nargölü Maarı, Nargölü, Aksaray
125	Gökgöl Mağarası, Zonguldak
126	Eğirdir Pleyistosen kolüvyon istifi
127	Kantaşı Nemrutbaşı lav akması, Tatvan, Bitlis
128	Bartın Taşkömürleri, Bartın
129	Beyşehir Gölü, Konya
130	Balık Gölü (volkanik kontrolü göl), Taşlıçay-Ağrı
131	Tuzlukçu ovası (eski göl düzlüğü), Konya
132	Kurum Vadisi-Gümüşhane
133	Gideros koyu, Kastamonu
134	Manyas Gölü, Balıkesir
135	Zeytintaşı Mağarası, Serik, Antalya
136	Alacağzı Karboniferi (Taşkömürü yatağı), Zonguldak
137	Güldere (Karaman) Vadisi ve Kaya Mezarları
138	Petrollü Kumtaşları, Adıyaman
139	Hasretdağı türbidit kanalları, Baskil, Elazığ
140	Cumayanı Mağarası, Zonguldak
141	Akşehir Gölü, Konya
142	Ermemek Kaya Mezarları, Karaman
143	Ağaçbaşı Turbalığı-Trabzon
144	Cihanbeyli obruk platosu, Konya
145	Ulus Alıçlı Köyü Megabreşleri, Bartın
146	Barma Turbalığı-Trabzon
147	Korucuk Köyü Devoniyen-Karbonifer Brachiopoda faunası
148	Mekece-Osmaneli yolu Kretase-Eosen açılı diskordansı, Bilecik
149	Gilindire Mağarası, Aydınçık, Mersin
150	K-Pg Geçişi, Şahinkaya Üyesi, Trabzon

151	Priaboniyen'in Referans Kesiti, Kovancılar, Elazığ
152	Karapınar Kumulları, Konya
153	Telçeker Heyelanı (Nuh'un Gemisi) Doğubayazıt, Ağrı
154	Uluabat Gölü, Bursa
155	Karasal Pleyistosen istifisi, Muş, Bitlis
156	Sapanca Gölü, Kocaeli, İzmit
157	Tuluntaş Mağarası, Gölbaşı, Ankara
158	Çatak kanyonu, Kastamonu
159	Köprüçay Kanyonu, Isparta, Antalya
160	Yeşilirmak ve deltası, Samsun
161	Sakarya nehri ve deltası, Sakarya
162	Devrekani K-Pg geçiş istifisi
163	Çora Maarı, İncesu, Kayseri
164	Kocaeli penepeni, Kocaeli
165	Zindan Mağarası, Isparta
166	Rupeliyen, Şattiyen Referans Kesiti, Develi, Malatya
167	Akyatan Lagünü, Adana
168	Kocasu Deltası, Bursa
169	Gökpınar Gölü, Gürün, Sivas
170	Suğla Gölü (göl-ova polyesi) Seydişehir-Konya
171	Yerköprü şelalesi, Hadim- Konya

TÜRKİYENİN EN ÖNEMLİ ANAHTAR JEOLJİK ALANLARI LİSTESİ VE SIRALAMASI

SIRA	ANAHTAR JEOLJİK ALANLAR- GENEL SIRALAMA
1	Kapadokya İgnimbiritleri
2	Kuzey Anadolu Fay Zonu
3	Nemrut Yanardağı, Bitlis
4	Ağrı Dağı stratovolkani
5	Narman Kırmızı Mutluluk Vadisi-Pliyosen
6	Mut Miyosen Havzası
7	Doğu Anadolu Fay Zonu
8	Van Gölü
9	Hasandağı (Aksaray) stratovolkani
10	Kaçkar Buzul alanları
11	Çerkeş-Gerede arası KAF yapıları
12	Menderes Masifi
13	Hazar Gölü çek-ayır havzası

14	Erciyes Dağı (Kayseri) stratovolkanı	
15	Karacadađ-Diyarbakır lav platosu	
16	Deđirmentaş-Halevikdere Paleozoyik istifi	
17	Orta Anadolu granitleri	
18	Batı Karadeniz bölgesi (Bartın – Kastamonu) Karasal akraz For.	
19	Likya napları	
20	Eşen Neojen havzası	
21	Andırın Neojen Havzası	
22	Alaşehir Sıyrılma fayı (detachment fault)	
23	Üst Jura- Alt Kretase Toros karbonat platformu	
24	Kocaeli Triyası	
25	Pull-apart havza volkanitleri-Erzincan	
26	Nallıhan Mezozoyik kireçtaşları kıvrımları	
27	Ecemiş Fayı	
28	Bitlis arpışma Kuşadı	
29	Aladađlar buzul alanı	
30	Konya ovası (Pleyistosen Konya gölü)	
31	Şırnak asfaltitleri	
32	Alaşehir Grabeni	
33	Tortum vadisi kıvrımlı yapıları	
34	Hafik (Sivas) evaporit karstları	
35	Kızıldağ Neotetis ofiyolit dizisi	
36	Bitlis Masifi	
37	Kırkkavak Fayı	
38	Kırşehir Masifi	
39	Bartın –Amasra Aharlar köyü açısal uyumsuzluk	
40	Göllü Dağı volkanik kompleksi (Kayırlı mevki)	